

ÖREG EMBER KÍVÁNSÁGAI

Mostanság töltöttem be 88. életévet. Naponta elmélkedem azon, hogyan teltek el évtizedeim. Egész életemben kétirányú volt munkásságom: mint egykori városi mérnök, éberem figyeltem a város képének alakulását s ezzel egyidejűleg zenetörténészként aktívan dolgoztam Kolozsvár és általában Erdély zenei múltjának feltárásán. Kelemen Lajosnak (1877—1963) voltam öt évig tanítványa az unitárius kollégiumban és mint bentlakó diák Sándor János zenetanártól tanultam meg a kamarazenélést szeretni és becsülni. A későbbi években Seprődi János (1874—1923), a jeles zenetörténész terelte figyelmemet az erdélyi zenei múlt kutatása irányába.

Mikor századunk első évtizedében Kolozsvárra kerültem, már állott a Főtéren Fadrusz János Mátyás király szobra és lebontották a Szent Mihály templomot körülvevő falat a hozzá épült bódésorral együtt. Még igen fiatal és friss szagú volt a mai Román Színház—Opera épülete, mely neves bécsi építésztervei alapján készült. Akkoriban fejezték be a mai Állami Magyar Színház—Opera, az akkori sétatéri színpad építését is. Az első világháború befejeztével, mint fiatal városi mérnök utügyi előadóként résztvettem a korszerű úthálózat tervezésében és megépítésében. Tanúja lehettem ilyen módon az új városkép kialakításának.

Am a mérnökösködés mellett minden szabad időmet tájaink zenei múltjának kutatására és feltárására fordítottam. Olyan emberekkel beszélgettem, akik még látták és hallották zongorázni Liszt Ferencet, amikor harmadszor járt Kolozsváron és részt vett a tiszteletére 1879 március közepén rendezett ünnepeken. Liszt a városi Vigadóban, a mai Néprajzi Múzeum nagytermében, és a Farkas utcai színház köépületében játszott, ahol a szerző jelenlétében bemutatták Szent Erzsébet legendája c. művét. Sok érdekes történetet beszéltek a lefolyt eseményről, melyekről még első kézből értesültem.¹ Brassai Sámuel, aki akkoriban egyike volt a város legképzettebb zeneértőinek, a csúfos oratórium-bemutatóról néhány bizalmas természetű részletre mutat rá. Azt írja, hogy „az ő (Liszt) eszményi Szent Erzsébetét Kolozsváron keresztre feszítették, kínpadra vonták, és neki e kínszenvedést végig kellett néznie és a halálhörgéseket végig kellett hallgatnia, mégpedig kétszer, egyszer a főpróbán, másodsor az előadáson.“

A főpróbán Liszt jókedvű és humoros volt, még meg is dicsérte a zenekar összjátékát. Úgy látszik, a maga világfias modorában megértéssel, könnyedén fogta fel művének vidéki bemutatóját. Az énekkar egyik tévedését helyreigazította. A kar ugyanis a mű egyik részénél D-dúr helyett D-moll-ban énekelt. Liszt megállást intett és ezeket mondta: „Uraim! „Én úgy gondolnám, talán jobban hangzana az az akkord dúr-ban. Próbálják meg így! — mit mehr Auflösung!“ — magyarul: több feloldással!

¹ Lakatos I., *Liszt Ferenc Erdélyben*. Különnyomat a „Hitel“ c. folyóirat Kolozsvár 1943. decemberi számából.

Brassaitól tudjuk meg különben azt is, hogy „Szent Erzsébet ének szolámát Blau Gyula úr énekelte végig — még pedig hegedűn.“ Brassai így zárja le a kényelmetlen eseményt: „Mi pedig ígérjük meg ünnepélyesen, hogy ha még egyszer valamikor nagy művészhez lesz szerencsénk, nem fogjuk az ő darabját saját füle hallatára előadatni. [. . .] Liszt tündöklően szép zongorajátéka persze feledtette a Szent Erzsébet legenda diszsonáns hangjait.“ Brassainak említett karcolata a kolozsvári Magyar Polgárban jelent meg „Apróságok a nagy napokról“ címen.² A cikket „C—s“ szignóval jegyezte, de az írás hangjából, stílusából akkor is félreismerhetetlenül megállapíthatnók, hogy Brassai írta, ha nem tudnók, hogy a nagy polihisztor gyakran bújt a „Canus“ álnév mögé. Ezt az álnevet azért választotta, mert haja már fiatal korában őszülni kezdett.

Olyannal is beszéltem, aki még hallotta Kolozsváron Johannes Brahmsot és Joachim Józsefet együtt hangversenyezni. A két mester Brahms, a zeneszerző-zongoraművész és Joachim József, a kor hegedűkirálya, mint előadók a világ legjelentősebb zenei egyéniségeinek számítottak. Együttes hangversenyük igen jelentős eseményt jelentett a város zenei életében. A művészek Kolozsvárt a Nemzeti szállóban laktak, mely a jelenlegi Continental szálloda helyén állott. Egyszerű egyemeletes épület volt. A művészek megérkezésük estéjén néhány konzervatóriumj vezetői taggal a szálló éttermében vacsoráztak és nagy érdeklődéssel hallgatták a híres Salamon János zenekarát. Minden számukat lelkesen megtapsolták. Egyik dal után Joachim magához hívta Salamon János primást, s koccintott vele. A vendégművészek hangversenyét 1879. szeptember 23-án tartották meg a városi Vigadó (ma Néprajzi Múzeum a December 30 utcában) nagytermében. A hangverseny után a művészek tiszteletére társas vacsorát adtak. A felszolgált ételek és italok becsületére váltak Nagy Gábornak, a híres vendéglősnek, aki maga is jeles hegedűs és kamarazenesz volt és egy népszerű vonósnégyesnek primáriusa. Még magam is jól ismertem és tőle nem egyszer hallottam emlegetni azokat az időket, mikor Brahms és Joachim az ő vendégei voltak.³

Személyesen ismertem az 1819-ben alakult kolozsvári Zenekonzervatórium európai hírű hegedűtanárnőjét, Ruzitskáné Raczek Zsófiát, aki 1919-ben halt meg és itt nyugosza örök álmát a Házsongárdi temetőben. Jól ismertem a konzervatórium neves igazgatóját, Farkas Ödönt, a jeles zeneszerzőt és énekmestert. Ott voltam 1912-ben a temetésén. Még hegedültem a zeneiskola szimfónikus zenekarában, melyet ő vezényelt.

Kapcsolatban állottam, sőt olykor még baráti asztalnál is együtt voltam olyan kortárs zenei személyiségekkel, mint Bartók Béla, Alban Berg, George Breazul, Paul Constantinescu, George Dima, Sabin Drăgoi, George Enescu, Franz Xaver Dressler, Kodály Zoltán, Francesco Malipiero, Josef Marx, Szabolcsi Bence, vagy David Ojstrah és a zene sok más világhírességével. Ma már egyik sem él közülük.

Amint így egykori zenei élményeimet számbaveszem, megjelenik nálam a rádió riportere és azt kérdi tőlem, mit válaszolnék egy jelentkező tündérnek, ha kívánságaim iránt érdeklődne azzal a szándékkal, hogy azokat örömeimre teljesítse? Imigyen válaszoltam: Intézze el a tündér az illetékeseknél, hogy maradjak még néhány évig egészséges és jó hangu-

² Magyar Polgár. Kolozsvár 1879. március 19. sz.

³ Lakatos I., *Zenetörténeti írások*. Kriterion Bukarest. 1972, 107—115.

latban. Szeretnék még egyet-mást elintézni úgy, ahogyan vagyok: rosszul halló fülekkel és egyre romló látással.

Végül pedig arra kérném azokat, akik megtisztelnék majd, ha eljön az ideje és eljönnek a temetésemre, hogy ne szomorkodjanak, hanem integessenek mosolyogva koporsóm felé és mondják halkán azt: Te Pistabácsi! Életedben sokat dolgoztál, soha nem panaszkodtál, mindig jókedvű voltál. Most aztán áldás és béke poraidra, melyeket köhögés ellen szedtél! Mert mindenütt jó, de legjobb egészségesen, vidáman dolgozva — élni!

Én viszont azt ígérem, hogy amennyiben elégedetlen lennék a túlvilági állapotokkal — hát visszajövök köztetek!

NYITRAI MÓZES

AZ ÉLET TISZTELETE

5Móz 30,19

Válaszd az Életet! „Mert e parancsolat nem megfoghatatlan előtted, sem távol sincs tőled... a te szádban és szívedben van, hogy teljesítsed azt“ (5Móz 30,11;14). Isten adta az emberi életet és a szabadságot, hogy magunk választhassunk a jó és a rossz, az élet és a halál között. Tőle származik a parancsolat, hogy tiszteljük az emberi életet a bölcsőtől a koporsóig. Jézus is ennek az erkölcsi elvnek a szolgálatában állott, a legmagasabb színvonalon, amit valaha ember elérhetett. Igaz, az élet tiszteletének parancsolata az Őszövetségben gyökerezik, de az Újszövetségben bontakozik ki a maga teljességében.

Jézus annyira tisztelte az embert, hogy egyenesen Isten gyermekének tartotta, és vallotta, hogy Isten országa mibennünk van, emberekben. Ūgy tisztelte a gyermeki életet, hogy amikor versengtek a tanítványok, hogy ki legyen az első a mennyeknek országában, egy gyermekre mutatott és azt mondotta, hogy amíg olyanok nem lesznek, mint a kisgyermek, semmiképpen nem jutnak be az Istenországába. Annyira tisztelte az emberi életet a jövevényekben, szegényekben és betegekben is, hogy önmagával azonosította őket: „Éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, beteg voltam és meglátogattatok, fogoly voltam és eljöttetek hozzám... Amennyiben megcselekedtetek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, én velem cselekedtetek meg“ (Mt 25, 35; 40).

Válaszd az életet! Hogyan kell teljesíteni ezt a parancsolatot? Először a bölcső fölé kell hajolni szeretettel és tisztelettel. Az emberiség egyharmada gyermek; egyharmadát tiszteli az emberiségnek, ki a gyermeket tiszteli. A gyermek első nyelve a sírás. Sírva kéri édesanyját: „Kicsi vagyok, nevelj engem; gyenge vagyok, szeress engem!“ Aki ezt a kérést megérti és teljesíti, az életet választotta. Aki bedugja fülét és elzárja szívét előle, a halált választotta. Aki pedig meghasonlott önmagával, ráunt életére, nézzen a kisgyermek szemébe s visszanyeri életkedvét. Az ember tragédiájában Ádám végigálmódja az emberiség történelmét ten-gernyi szenvedésével, bajával. Reménytelennek lát mindent és elhatározza, hogy leveti magát a szikláról a mély szakadékba, hogy ne legyenek utódai. De megszólal Éva: „Anyának érzem óh Ádám, magamat!“ Ádám e szóra térdre roskad, megadja magát Isten akaratának: „Ūram, legyőztél! Porban vagyok! Nélküled, ellened hiába vívok! Emelj, vagy sújts, kitérom keblemet!“ Isten felemelő válasza nem késik: „Karod erős, szíved emelkedett, végtelen a tér, mely munkára hív.“ Az égi kar biztató